

CUMHURİYET HALK PARTİSİ

PARTİ MECLİSİ

DEPREM RAPORU

21 Ağustos 1999

-I-

1 - Türkiye, Cumhuriyet tarihinin en ağır depremlerinden birini yaşadı.

Afet İşleri Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre, Cumhuriyet dönemindeki 37 depremden, en şiddetli olanı (7.9 şiddetiyle) 1939 yılındaki Erzincan depremidir.

Şiddet itibarıyla Erzincan'dan sonra, ikinci sırada olan iki depremden birisi, Balıkesir-Gönen, birisi de bu son depremdir. Her iki depremin şiddeti 7.4 olarak belirlenmiştir.

2 - Geçmişteki depremler, sınırlı alanlarda etkisini gösteriyordu. Oysa bu kez deprem, geçmiştekilerden farklı olarak, çok geniş bir alanda etkisini hissettirdi. Afet bölgesi olarak ilân edilen 7 il (Kocaeli, Sakarya, Yalova, İstanbul, Bolu, Bursa ve Eskişehir) ve bu illerdeki birden çok yerleşim merkezinde, ağır can ve mal kayıpları var.

3 - Can ve mal kayıplarını arttıran bir önemli etken de afet bölgesinin yoğun bir yerleşim ve sanayi bölgesi oluşudur. Bölgedeki 7 ilde, ülke nüfusunun % 23'ü yaşıyor, ulusal gelirin de % 35'i üretiliyor.

-II-

1 - Depremle birlikte ulaşım, iletişim ve elektrik hizmetlerinin kesilmesi, eşgüdümün sağlanmasını, acil yardım için gerekli mekanizmaların bir an önce harekete geçirilmesini engellemiştir. Bu da, kayıpları arttıran bir başka faktör olmuştur.

Haberleşme ve elektrik hizmetlerinin, kamu kurumlarının ve ordunun elindeki olanaklarla bir an önce hizmete sokulması sağlanamamıştır. Karayolundaki tıkanmalardan doğan ulaşım sıkıntısını gidermek üzere hava köprüsü kurulabilirdi. Bu da yapılamamıştır.

2 - Daha önce yaşanmış tecrübelerle ülkemizde sivil savunma hizmetlerinin bütünüyle yetersiz durumda olduğu anlaşılmıştır. Uzmanlık gerektiren enkaz kaldırma ve kurtarma işlemlerinin, dozer, kepçe gibi tehlikeli araçlarla yapılmasının denendiği görülmektedir. Oysa bu hizmetler için yetişmiş eleman ve dilici, kesici nitelikte özel teçhizat gereklidir. Sivil savunma teşkilatının elinde yeterli sayıda uzman ve teçhizatın olmadığı anlaşılmıştır. Kaldı ki, eldeki sınırlı olanaklar bile, yabancı ülke ekiplerinden daha sonra deprem alanına ulaşabilmiştir.

3 - Devletin, hükümeti ve kamu yönetimiyle, bu kapsamdaki bir afeti göğüsleyebilecek bir hazırlık içinde olmadığı ortaya çıkmıştır.

Hükümet ve kamu yönetimi, kriz yönetiminde tam bir beceriksizlik ve çaresizlik içine düşmüştür. Deprem anından itibaren başlatılması gereken hizmetler devreye sokulamamış, olaylara hakim olması gereken devlet yönetimi, adeta olaya seyirci kalmıştır.

Kurumlar arasında gerekli eşgüdüm sağlanamamış, bölgede ihtiyaç duyulan ve kamu kuruluşları, ordu ve özel sektörde bulunan makine, araç, gereç, malzeme ve uzman elemanlar zamanında afet bölgesine sevkedilememiş, kurtarma ve enkaz kaldırma başta olmak üzere etkin hizmet sunulamamıştır.

Hızlı ve etkin bir müdahale için bütün yetkiler en geniş şekilde 7269 sayılı afetler yasasında varolduğu halde, bu yetkiler kullanılamamıştır. Çünkü, afet anında, kurumlar arasındaki eşgüdümün sağlanması ve hizmetlerin hızla devreye girmesini sağlayacak örgütlenme ve hazırlıklar önceden yapılmamış, gerekli mekanizmalar oluşturulmamıştır.

Özetle, varolan yetkileri ve olanakları kullanamayan kamu yönetimi bu olayda çok kötü sınav vermiştir. Acil yardım döneminden çıkarılacak en önemli ders budur.

-III-

1 - Yıllardır süregelen ihmaller, duyarsızlıklar hasarı artıran en önemli faktör olmuştur. İmar planları, projelendirme ve uygulama aşamalarındaki hatalar, denetleme noksanlığı, acil yardım planlamalarındaki ihmaller, afet sonuçlarını ağırlaştırılan etkenlerdir.

O nedenle can ve mal kayıplarını yalnızca yapımcıların hatalarıyla, çıkar hırslarıyla açıklamak kolaycılık olur. Sorun yalnızca ahlakî boyutuyla değil, teknik ve yönetsel boyutlarıyla da ele alınmalı ve önlemler bir bütünlük içerisinde belirlenmelidir.

-IV-

1 - Sorun her afetten sonra, bütün sıcaklığıyla gündeme gelmekte, bir süre sonra unutulmaktadır. Ta ki, yeni bir afet oluncaya kadar. Oysa Türkiye, depremle bir arada yaşamaya mecbur bir ülkedir.

Amaç, deprem hasarlarının uygar ülkeler düzeyine indirilebilmesi olmalıdır.

O nedenle bir ulusal deprem politikası belirlenmeli ve :

- Deprem öncesi,

- Deprem sırası ve

- Deprem sonrasında

Yapılacak işler, ciddi programlara bağlanmalıdır.

2 - Yerleşme ve yapılaşma konularında:

- Gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı

- Yasaların uygulanması sağlanmalı,

- Denetim hizmetleri etkin hale getirilmelidir.

- Yerel yönetimlerin yönetim kalitesi ve teknik kapasiteleri yükseltilmelidir.

3 - Acil yardım hizmetleri için:

- Hareket planları hazırlanmalı,

- Afet sırasında tecrübeli yöneticiler geçici görevle bölgeye gönderilmeli,

- Sivil Savunma hizmetleri geliştirilmeli,

Kurtarma için gerekli teçhizat ve eğitimli personel sağlanmalıdır.

4 - Geçmiş tecrübelerimizden biliyoruz ki, afetlere ilişkin tartışmalar, sıcak dönemde gündemi işgal etmekte ve bir süre sonra unutulmaktadır.

Bu büyük afetle birlikte, bu sakat yaklaşımımızın terkedilmesi ve konunun sürekli olarak gündemde tutulması, böylece afet zararlarının önlenmesine yönelik çalışmaların süreklilik kazanması gereklidir. Bunun aksi bir

davranış, gelecekteki afetlerde yine ağır kayıplara yol açacaktır. Böyle bir yaklaşım, affedilmez bir ihmal demektir.

Bugüne kadar süregelen ihmallermizi bundan sonra sürdürmeye hakkımız yoktur.

-V-

1 - Bugün hızla yapılması gereken en az iki yasal düzenleme vardır. TBMM, tatile girmeden bu iki yasayı çıkararak bir yandan depremde yurttaşların acil sorunlarını çözmeye, öte yandan da yapı kontrol sistemini yasal bir zemine kavuşturarak bina stokunun depreme dayanıklı yapılaşmasına yol açmalıdır. Her ikisi için de yeterli deneyim ve hazırlık vardır.

2 - Bunlardan birincisi deprem alanı için Erzincan yasası benzeri bir “Özel Afet Yasası”nın TBMM’nin gündemine alınmasıdır.

Devlet 1992 yılında, Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli illerinde vuku bulan deprem afetinin yaralarını sarabilmek için, salt bu afetle ilgili, 28/8/1992 tarih ve 3838 sayılı Özel Afet Yasası çıkarmıştır.

Bunun nedeni ise, o zaman ve halen yürürlükte bulunan 15/5/1959 tarih ve 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun”un yetersiz olması, günümüzün “para-kredi-faiz” koşulları ve kuralları ile kamu idaresinin mevcut yapısıyla uyum sağlamaktan uzak oluşudur.

Kaldı ki, bugünkü afet, yıllardır çok zor ekonomik koşullar altında yaşamlarını sürdürme kavgası vermekte olan çok sayıda insanımızı birikiminden, konutundan, işyerinden etmiştir. İç ve dış kaynaklarla finanse edilebilecek yoğun devlet desteği olmadan, normal piyasa mekanizmaları ile bu yurttaşlarımızın yaşamlarını kabul edilebilir bir zaman kesitinde normale dönüştürebilmeleri söz konusu olamaz.

-VI-

1 - Hızla yasalaşması gereken ikinci taslak ise, yeni bir “Yapı Kontrol Sistemi” ve afetlere karşı dayanıklılığı sağlayacak teknik önlemleri içermek üzere; 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 59 maddeden oluşan revizyon taslağıdır. Bu taslak çalışma tamamlanarak, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’na teslim edilmiş bulunmaktadır.

Hükümetin bu taslağı hızla kanun tasarısı haline getirerek TBMM’ye sevketmesi ve TBMM’nin tatile girmeden bu kanun üzerinde çalışmaya başlamasını talep ediyoruz.

2 - Toplu Konut İdaresi, Bayındırlık Bakanlığı’nın görüşlerini de alarak İmar Mevzuatı Revizyonu çalışmasının kapsamını ve tanımlamasını yaparak ihalesini sonuçlandırmıştır.

İhale sonucunda ODTÜ Mühendislik Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü ve Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğretim üyeleri çeşitli ülke deneyimlerini de karşılaştırmalı olarak araştırarak revizyon çalışmalarını son aşamasına getirmişlerdir.

3 - İmar Kanunu ve yönetmeliklerde revizyonlar yapan bu tasarı kamuoyu önünde de tartışılarak son haline getirilmeli ve TBMM tatil edilmeden yasalaştırılmalıdır.

Afetlere karşı dayanıklılığı sağlayacak teknik önlemleri içeren ve güçlü bir yapı kontrol sistemi ile donatılmış olan imar mevzuatı bundan sonra yapılacak her türlü yeni yapılaşmanın deprem afetine karşı sigortasını oluşturacak ve gelecek nesillerin can ve mal güvenliğini sağlayacaktır.

-VII-

1 - Türkiye, bugünkü kurumsal örgütlenmesi ve finans sistemi ile afetlerle mücadele edebilecek ve toplumumuzu afetlere duyarlı hale getirebilecek durumda ve kapasitede değildir. Mevcut kurumsal yapının eski afetlerden dolayı afetlerde vatandaşlara onbinlerce konut borcu bulunmaktadır. Mevcut finansman sisteminin giderek büyüyen bu sorunu çözmesi olanaksızdır.

Özellikle içinde yaşadığımız son deprem gibi metropol ölçeğindeki bölgesel depremlerin sorunları ve çözümleri karşısında mevcut örgütlenme ve finansman sistemi iflas etmektedir.

Sorun sadece, Erzincan Yasası gibi anlık özel yasalarla çözülemez düzeylere gelmiştir.

2 - Çözüm, yeni ve çağdaş bir “Afet Yönetimi” kurulmasıdır. Afet Yönetimi, bugün olduğu gibi ölü bir “fon”la yönetilemez.

Bu idarenin finansman kaynakları enflasyondan etkilenmemelidir. Çözüm bulunacak sorunların finansman kaynakları kullanıcı-çağdaş sosyal devlet dengesi kurularak sağlanmalıdır. Afetzedelerin tanımlanmasında ve borçlanmalarında gerçekçi modeller kullanılmalı, çapraz finansman, açık ve şeffaf subvansiyon politikaları, yapı sigorta sistemleri geliştirilmelidir.

İç ve dış finansman kaynaklarını en etkin biçimde kullanacak bir çağdaş bürokrasi-teknokrasi ile kapasitesi geliştirilen yerel yönetimler çözüm için birlikte hareket etmelidir. Yerel kaynaklar ve potansiyel harekete geçirilmelidir,

-VIII-

1 - Türkiye afetlerle birlikte yaşayan bir ülkedir. Ulusal ve yerel düzeylerde, insan yerleşimleri ile afetler arasında can ve mal kaybını en aza indirebilmek amacıyla, aynen HABİTAT-2’de olduğu gibi katılımcı bir yönetim anlayışıyla master planlar ve eylem planları hazırlanmalıdır. “Afet Yönetimi” uygulamaların denetimine, izlenmesine ulusal ve yerel plan hazırlıklarına katılan kurum ve kuruluşları da katmalıdır.

Afetlerle mücadele, afetlere karşı sürekli hazırlıklı olma durumu, yaşlısıyla, genciyle, çocuğuyla toplumdaki tüm bireyleri kapsar. Hazırlık safhasına, uygulama safhasına, uygulamanın denetimi ve izlenmesi safhasına katılım, yabancılaşmanın azaltılması, afetlere karşı mücadelenin olmazsa olmaz koşulu olmalıdır.

Afetler ve imar mevzuatındaki yenileme çalışmaları bu katılımcı yönetim tarzını içermelidir.

2 - Master ve eylem planlarında mevcut yapı stokunun afetlere karşı hassasiyeti incelenmeli ve taşıyıcı sistemlerinin sağlamlaştırılması için öncelikli eylem planları hazırlanmalıdır. Buna bir örnek olarak, halen yürürlükte olan hastane yapılarının depreme dayanıklılığının değerlendirilmesi çalışması gösterilebilir. Erzincan İkraz Anlaşması kapsamında Toplu Konut İdaresi bünyesinde yürütülen çalışma sonucunda İstanbul ve İzmir’deki hastanelerin deprem olmadan depreme karşı dayanıklılığının ne kadar olduğu saptanmıştır. İkinci aşamada ise, gerekli olan sağlamlaştırma işlemleri gerçekleştirilmelidir.

3 - Mevcut yapı stoku önem ve büyüklüklerine göre saptanmalı (tarihi yapılar, endüstriyel yapılar, kamu yapıları, altyapı tesisleri, askeri tesisler, turizm tesisleri, toplu konutlar, gecekondular gibi), her bir grubun değerlendirme ve sağlamlaştırma süreçleri, projelendirmenin kimin tarafından yapılacağı, kimin tarafından finanse edileceği, uygulamanın ve denetimin kimler tarafından yapılacağı tanımlanmalıdır.